

Vabariigi Valitsuse määruse
„Selisoo looduskaitseala kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Looduskaitseseaduse § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega moodustatakse Selisoo looduskaitseala (edaspidi *kaitseala*) ja kehtestatakse kaitse-eeskiri, et tagada Natura 2000 võrgustikku kuuluvale Selisoo loodusalale siseriiklik kaitse.

Kaitseala asub Ida-Viru maakonnas Mäetaguse vallas Metsküla külas.

Selisoo looduskaitseala koosneb inimtegevusest suhteliselt puutumast Seli rabast ja seda ümbritsevast metsast, kus asuvad metsise mängupaigad. Ala võetakse kaitse alla eesmärgiga tagada loodusdirektiivi I lisas nimetatud soo- ja metsaelupaikade ning linnudirektiivi I lisas nimetatud ja kaitsealuste linnuliikide kaitse. Looduskaitseala kattub suures ulatuses Selisoo loodusalaga ja osaliselt Muraka linnualaga.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti Viru regiooni kaitse planeerimise spetsialist Kairi Nurme (tel 325 8404, e-post kairi.nurme@keskkonnaamet.ee), eksperdihinnangu on andnud Eva-Liis Tuvi Eesti Maaülikooli Põllumajandus- ja keskkonnainstituudist. Eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti kaitse planeerimise peaspetsialist Roland Müür (tel 627 2184, e-post roland.myyr@keskkonnaamet.ee). Eelnõu on keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee) ja õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti jurist Madina Talu (tel 627 2178, e-post madina.talu@keskkonnaamet.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Kaitseala kaitse eesmärk on kaitsta Selisood ja sellega piirnevaid metsaalasid, kaitsealuste liikide elupaiku ning elupaigatüüpe, mida loodusdirektiiv nimetab I lisas. Need on huumustoitelised järved ja järvikud (3160), looduslikus seisundis rabad (7110*), nokkheinakooslused (7150) ning siirdesoo- ja rabametsad (91D0*). Elupaigatüübi nimetuse järel sulgudes on siin ja edaspidi kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt loodusdirektiivi I lisale, tärniga on tähistatud esmatähtsad elupaigatüübid. Samuti on kaitse eesmärgiks kaitsta liike, mida linnudirektiiv nimetab I lisas, need liigid on metsis (*Tetrao urogallus*), sarvikpütt (*Podiceps auritus*), rüüt (*Pluvialis apricaria*), mudatilder (*Tringa glareola*), sookurg (*Grus grus*) ja teder (*Tetrao tetrix*). Linnudirektiivis nimetatamata liikidest on kaitse eesmärgiks I kaitsekategooria liigi rabapüü (*Lagopus lagopus*) ning III kaitsekategooria liikide heletildri (*Tringa nebularia*) ja väikekoovitaja (*Numenius phaeopus*) kaitse.

Vastavalt looduskaitseseaduse §-le 7 on kaitseala kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelistest lepingutest tulenev kohustus. Selisoo looduskaitseala kaitse alla võtmise eeldus on alale eesmärgiks seatud väärtuste ohustatus ja haruldus.

Kaitsealal paiknevad haruldased ja ohustatud elupaigatüübid: huumustoitelised järved ja järvikud (3160), looduslikus seisundis rabad (7110*), nokkheinakooslused (7150) ning siirdesoo- ja rabametsad (91D0*), mis on haruldaste ja ohustatutena lisatud loodusdirektiivi I lisasse. Looduslikus seisundis rabad ning siirdesoo- ja rabametsad on märgitud esmatahtsate elupaikadena, mille kaitse tagamisel on Euroopa Liidul ja selle liikmesriikidel eriline vastutus. Looduslikus seisundis raba on Eesti üheks ürgseimaks koosluseks, kuid mille looduslik veerežiim on ohustatud ulatuslike maaparandussüsteemide mõju tõttu. Euroopas on looduslikus seisundis rabakooslused muutunud väga haruldasteks, Eestis on looduslikus seisundis säilinud rabade protsent võrreldes muu Euroopaga hea, kuid rabade pindala ja turbasammalde juurdekasv on vähenenud ka meil. Võrreldes 1935.–1955. aasta Eesti taimkatte kaardistamise andmeid Eestimaa Looduse Fondi soode inventuuri andmetega on rabade pindala vähenenud 1,7 korda. Enamasti ei jõua kuivenduse mõju raba keskossa, kuid ulatuslikumalt on kuivendusest mõjutatud siirdesoo- ja rabametsade seisukord. Siirdesoo- ja rabametsad levivad peamiselt soo servaaladel ja moodustavad soo ümber kaitsva puhvri, samuti on elupaigaks mitmele kaitsealusele liigile, näiteks metsisele. Sookoosluste kuivendamise tõttu on ohustatud ka huumustoitelised järved, mis on rikkad haruldastest põhjapoolse levikuga plankteritest, on unikaalsed kogu maailmas (Ott ja Kõiv, 1999) ja väärivad tõhusat kaitset. Nokkheinakooslused on Eesti tingimustes raba elupaigaga vahetult seotud kooslused, mille kaitse toimib raba elupaiga kaitse kaudu.

Rabapüü (*Lagopus lagopus*) on Eestis väga haruldane liik, kes on Eesti punase nimestiku järgi ohustatud seisus ja kes on arvatud looduskaitsealuse alusel I kategooria kaitsealuste liikide hulka. Rabapüü arvukus on tugevasti vähenenud ligikaudu saja aasta jooksul ja liiki ohustab väljasuremine. Rabapüü arvukus Eestis on oluliselt kahanenud: 19. sajandil tavaline jahilind elab nüüd vaid üksikutes Alutaguse, Lääne-Eesti ja Pärnumaa soodes (Viht, 1997).

Metsis (*Tetrao urogallus*) on järjepidevalt väheneva arvukusega kanaline, kes on Eesti punase nimestiku järgi ohualtis seisus ja kes on arvatud looduskaitsealuse alusel ohustatud liigina II kategooria kaitsealuste liikide hulka. Metsise arvukust on tunduvalt vähendanud raied liigi mängualadel ja nende ümbruses, sobivate elupaikade kuivendamine ning samuti väikekiskjate kõrge arvukus.

Teder (*Tetrao tetrix*) on väheneva arvukusega kanaline, kes on Eesti punase nimestiku järgi ohulähedases seisus ning looduskaitsealuse alusel on arvatud III kategooria kaitsealuste liikide hulka. 19. sajandil oli tedre arvukus Eestis suur, sajandi teises pooles hakkas liigi arvukus vähenema. 20. sajandi alguses oli tetrede arvukus veel suur, kuid sajandi teises pooles vähenes arvukus märgatavalt. 1970. aasta kevade üldloenduse järgi oli Eestis ligikaudu 39 000 tedrekukke. Aastate 2002–2007 kevadiste arvukushinnangute järgi oli Eestis 6000–10 000 tedrekukke, tetri on selle aja jooksul jäänud ligi viis korda vähemaks (Viht, 2008).

Sarvikpütt (*Podiceps auritus*) on Eestis ebaühtlase levikuga harv haudelind, kes on Eesti punase nimestiku järgi ohulähedane liik ja looduskaitsealuse alusel arvatud II kategooria kaitsealuste liikide hulka. Hinnanguliselt pesitseb teda meil 200–400 paari.

Sookurg (*Grus grus*) on Euraasia parasvöötmes laialdaselt levinud liik, kuid kelle levila ja arvukus ning seisund tervikuna on pidevalt muutunud. Liigi levila oli kõige enam ahenenud ja olukord kõige kriitilisem 20. sajandi keskpaiku. Pärast seda on kunagine areaal hakanud küll taastuma, kuid ei ole veel jõudnud endiste piirideni. Kuna Eestis pesitseb oluline osa (ligi 8%) Euroopa sookurgedest ja sügisrändel peatub siin ligikaudu 10% Euroopa populatsioonist, siis on sookure kaitsmine meil ka üleeuroopalise tähtsusega (Sookure tegevuskava, 2008). Sookurg on looduskaitsealuse alusel arvatud III kategooria kaitsealuste liikide hulka.

Selisoo raba on elupaigaks sookahlajatele, eesmärgiks on seatud **rüüda** (*Pluvialis apricaria*), **mudatildri** (*Tringa glareola*), **heletildri** (*Tringa nebularia*) ja **väikekoovitaja** (*Numenius phaeopus*) kaitse. Tegu on Eestis väikesearvuliste haudelindudega, kes on ebahühtlaselt levinud ja arvatud looduskaitsealade alusel III kategooria kaitsealuste liikide hulka. Eesti madalsoode ja rabade linnustiku riikliku seire (2012) tulemuste kohaselt on ainult soodes pesitsevate kahlajate (rüüt, mudatildri, väikekoovitaja) arvukus Eestis järjest langenud. Heletildri arvukus on lähiaastatel tõusnud, kuid Eestis on hinnanguliselt vaid 300–400 haudepaari (Madalsoode ja rabade haudelinnustiku riiklik seire). Kahlajaid ohustab märgalade vähenemine ja ebapiisav kaitsestaatus.

2.2. Loodusobjekti kaitse alla võtmise otstarbekus

Selisoo looduskaitseala võetakse kaitse alla, et tagada väärtuslike elupaikade ja kaitsealuste liikidega ohustatud märgala kaitse. Selisoo on Muraka soostiku idapoolseim eraldi asuv suhteliselt looduslikus seisundis väärtuslike elupaikade ja kaitsealuste liikidega ohustatud märgala, kus puudub inimasustus ja teedevõrk ning mida loetakse Eesti vanimate soode hulka. Selisood on hinnatud maastiku poolest väärtuslikuks ning ümbruskonna ja Muraka looduskaitseala veerežiimi stabiliseerivaks ja kontrollivaks alaks.

Rabakooslus, mis vastavalt loodusdirektiivi I lisale on esmatähtsaks elupaigatüübiks, moodustab kaitsealast suure osa (64%). Eestimaa Looduse Fondi 2007. aasta inventuuri kohaselt on Selisoo raba looduskaitsealine väärtus A (üliväärtuslik) ja üldine seisukord B (hea). Selisoo raba on oluline bioloogilise mitmekesisuse tagaja, olles elupaigaks paljudele haruldastele ja kaitsealustele taime- ja loomaliikidele, mistõttu on oluline ala kaitse alla võtta. Kaitsealal esinevaid haruldasi ja ohustatud elupaigatüüpe mõjutab raba ümbritsev kuivendusvõrgustik. Kaitsekorra kehtestades kraavid kas suletakse või lastakse kinni kasvada, mis aitab kaasa esinduslikkuse paranemisele.

Kaitsealal asub kolm metsise mänguala. Väike-Pungerja ja Selisoo 2 mängualal mängis metsise mängupaikade inventuuri andmetel 2009. aastal kokku viis kukke (EOÜ, 2009). 2011. aasta metsise inventuuri käigus on kaitseala kaguosas inventeeritud Milloja mängukese, kus mängis neli kukke. Ala kaitse alla võtmine aitab säilitada metsisele sobilikke elupaiku.

2007. aastal tehtud soolinnustiku inventuuri hinnangul pesitses kaitsealustest liikidest Selisoo lisaks tetri (*Tetrao tetrix*) ja sookurgi (*Grus grus*), üks paar sarvikpütte (*Podiceps auritus*), neli paari rüütasid (*Pluvialis apricaria*), kuus paari mudatildreid (*Tringa glareola*), viis paari heletildreid (*Tringa nebularia*) ja kaks paari väikekoovitajaid (*Numenius phaeopus*). Inventuur hõlmas peamiselt Selisood, ümbritsevate metsade linnustikku ei inventeeritud.

Rabapüü suurimad asurkonnad Eestis paiknevad Ida-Virumaal, Selisoo raba hea seisukord muudab raba rabapüüle sobilikuks elupaigaks. Rabapüü andmed on puudulikud, tegu on raskesti leitava liigiga ja viimastel aastatel ei ole Selisoo seiret tehtud. Kuna enamik rabapüü esinemisalasid paikneb Alutagusel, siis on ka Selisoo raba kaitse tagamine oluline I kaitsekategooria liigi elupaiga säilitamiseks.

Kõiki kaitsealuseid taime- ja loomaliike ei ole kaitse eesmärgina nimetatud, kuna katusliikide ja elupaikade kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. Kaitsealal saab käsitleda katusliigina metsist (*Tetrao urogallus*), kelle kaitseks kehtestatud sihtkaitsevööndi kaitsekord kaitseb ka teisi kaitsealuseid liike, mis ei ole kaitseala kaitse eesmärgiks. Teadaolevatest kaitsealustest liikidest, mida ei ole kaitseala kaitse eesmärgiks seatud, esineb alal II kategooria kaitsealune taimeliik väike-käopõll (*Listera cordata*) ja III kategooria kaitsealune linnuliik mudatildri (*Tringa glareola*).

Lisaks eespool kirjas olevale on Selisoo looduskaitseala kaitse alla võtmine põhjendatud asjaoluga, et tegemist on Natura võrgustikku kuuluva alaga. Kaitseala hõlmab suures osas Natura 2000 võrgustiku Selisoo loodusala ja moodustab osa Muraka linnualast.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kuna kaitsealal on peamiseks kaitse-eesmärgiks looduslike elupaikade ja liikide kaitse looduslike protsesside kaudu, rakendatakse kaitstava loodusobjekti tüübina looduskaitseala. Hoiuala kaitsekord ei võimalda mitme erineva rangusega võõndi moodustamist ja vajalike piirangute rakendamist (nt liikumispiirang liikide häirimise vältimiseks pesitsusajal, jahiregulatsioon). Püsielupaigana kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika, mitte erinevate väärtustega looduskompleksi.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välis- ja võõndide piirid

Kaitseala piiritlemisel on lähtutud põhimõttest, et kaitsealasse on hõlmatud kaitset vajavad loodusväärtused ja loodusväärtustele vajalik puhver ning ala piirid peavad olema looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Seetõttu on võimaluse korral piiritlemisel kasutatud selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (metsasihid, kraavikaldad, mõõdistatud maaüksused). Kaitseala piir on kantud kaardile, kasutades alusena Eesti põhikaarti (mõõtkava 1:10 000) ja maakatastri andmeid seisuga märts 2013.

Planeeritava kaitseala kogupindala on 1443,6 ha. Kaitseala maaomand on 1434,3 ha ulatuses riigimaa (99,4% ala pindalast) ja 9,3 ha ulatuses jätkuvalt riigi omandis olev maa. Eramaid kaitsealal ei asu.

Kaitseala välispiiri, mis on ühtlasi ka sihtkaitsevõõndide piiriks, määramisel lähtuti sellest, et kaitstavad väärtused – raba ja sellega piirnevad metsaalad, mis on metsise elupaigaks – oleksid hõlmatud ning et piir oleks ühtlaselt arusaadav ja looduses tuvastatav. Kaitseala eesmärgiks seatavad väärtused asuvad terves ulatuses riigimaal. Kaitseala põhjapoolne osa asub maaüksusel Mäetaguse metskond 26 (tunnus 49802:003:0089). Põhjaosas kulgeb välispiir mööda kuivenduskraavide kaldaid, piiriäärsed kraavid ei kuulu kaitseala koosseisu. Lääne- ja idaosas järgib kaitseala välispiir kinnistu piire. Kaitseala välispiir ulatub kaguosas kaugemale kui Selisoo loodusala piir, piiritlemisel on lähtutud metsisemängu paiknemisest. Kaguosas puuduvad aga maastikuelemendid, mida mööda piiri loogiliselt jätkata, ja metsise elupaiga kaasamiseks on piir tõmmatud teega piirnevast kuivenduskraavist sirgjooneliselt katastriüksuse (49802:003:0053) piirini. Edasi kulgeb piir mööda raielangi serva, kaitsealasse on tsoneeritud vaid metsise elupaigaks sobilikud metsaalad. Kaitseala lõunapoolne osa asub maaüksustel Iisaku metskond 56 (tunnus 49802:003:0053) ja Mäetaguse metskond 27 (49802:003:0053), siin kulgeb välispiir mööda kraave ja metsasihte, piiriäärsed kraavid ja sihid on kaitsealast välja tsoneeritud.

Vastavalt eelnõukohasele kaitse-eeskirjale on kaitseala tsoneeritud sihtkaitsevõõndisse. Sihtkaitsevõõndi režiim on vajalik soo- ja metsakoosluste loodusliku arengu tagamiseks ning seeläbi elustiku mitmekesisuse ja kaitsealuste liikide elupaikade säilimiseks.

Kaitseala on tsoneeritud kaheks, Mõtuse ja Kõrve sihtkaitsevõõndiks. Mõtuse sihtkaitsevõõnd (kokku 400,4 ha) koosneb kahest lahustükist kaitseala äärealadel, mis hõlmavad metsise mängupaiku Selisoo 2, Milloja ja Väike-Pungerja ning neid ümbritsevaid metsi. 2009. aasta mängupaikade inventuuri andmetel mängis Selisoo 2 mängupaigas kolm kukke ja Väike-Pungerja mängupaigas kaks kukke (EOÜ, 2009), Milloja mängupaigas mängis 2011. aasta

inventuuri kohaselt neli kukke. Lisaks paikneb Mõtuse sihtkaitsevööndis kaitsealuse taimeliigi väike-käopõlle kasvukoht. Mõtuse sihtkaitsevööndis leidub Natura 2000 elupaigatüüpidest siirdesoo- ja rabametsi (91D0*). Vööndi piiritlemisel lähtuti sellest, et metsise elupaigad oleksid hõlmatud. Põhjapoolse lahustüki piir kulgeb läänest ja loodest mööda metsasihti, siht on tsoneeritud Mõtuse sihtkaitsevööndisse. Põhja- ja idapiir kattub kaitseala välispiiriga. Lõunapoolse lahustükiga on kaitsealasse hõlmatud Selisoo 2 metsisemängu ala ja seda ümbritsev metsise elupaik. Lahustüki lõuna- ja läänepiir kulgeb mööda kraavi paremkallast, põhja- ja idaosas kulgeb piir mööda metsasihte, põhjaosas on sihid tsoneeritud Mõtuse sihtkaitsevööndisse, idaosas kaitseala koosseisust välja, loodes järgib vööndipiir katastriüksuse piire.

Kõrve sihtkaitsevööndisse (1043,2 ha) on hõlmatud kogu Selisoo, mida kaitstakse esmatähtsa elupaigatüübina ja kus asuvad paljude kaitsealuste linnuliikide elupaigad (sh kõikide kaitse eesmärgiks seatud linnuliikide elupaigad). Lisaks on kaasatud ka raba servaalasid. Servaalad moodustavad kaitsva puhvri, tagavad raba hea seisukorra ja aitavad tagada sooökosüsteemi osadele iseloomuliku hüdroloogilise režiimi. Elupaigatüüpidest leidub siin peale looduslikus seisundis rabade (7110*) ka huumustoitelisi järvi ja järvikuid (3160) ja nokkheinakooslusi (7150). Vööndi piir ühtib suures osas kaitseala välispiiriga, lõunas ja kirdes Mõtuse sihtkaitsevööndi piiriga.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal esinevaid loodusväärtusi ning kaitseala tsoneeringu ja kaitse-eeskirja kohta koostatud eksperdiarvamust (Eva-Liis Tuvi, 2003).

Kaitse eeskirjaga kehtestatakse piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagab kaitsealal esinevate liikide ja looduslike elupaikade soodsa seisundi ning oleksid proportsionaalsed saavutatavale efektile.

Vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele on kaitseala tsoneeritud kahte sihtkaitsevööndisse. Leebem kaitseréžiim seaks ohtu kaitseala eesmärkide saavutamisele, kuna ei võimalda tagada teadaolevate loodusdirektiivi I lisa elupaikade ja metsise elupaikade säilimist.

Suure osa kaitsealast moodustab looduslikus seisundis raba, mis on kõrge looduskaitsealuse väärtusega. Raba on elupaigaks väga haruldasele ja kiiresti väheneva arvukusega rabapüüle. Raba ümbritsevasse metsa, mis on elupaigaks metsisele, on rajatud ulatuslik kuivenduskraavide võrgustik, loodusliku veerežiimi taastamisel paraneb elupaiga kvaliteet olulisel määral.

Pilliroo ja adru varumist ei ole kaitse-eeskirjas reguleeritud, kuna kaitsealal ei leidu pilliroo ega adru esinemisalasid.

Kaitsealal ei ole poollooduslike kooslusi ja seetõttu ei käsitleta kaitse-eeskirjas nendega seotud tegevust.

2.5.2. Kaitsekorra üldpõhimõtted

2.5.2.1. Sihtkaitsevööndi määratlus

Sihtkaitsevöönd on kaitseala osa seal väljakujunenud või kujundatavate loodusväärtuste säilitamiseks. Kaitsealal on kaks sihtkaitsevööndit: Kõrve ja Mõtuse sihtkaitsevöönd. Kõrve

ja Mõtuse sihtkaitsevööndi kaitse eesmärk on loodusliku seisundi taastamine ja säilitamine, neile omase liigi- ja vanusestruktuuri hoidmine, looduse mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine ning kaitsealuste liikide elupaikade kaitse. Kõrve sihtkaitsevööndi peamised kaitseväärtused on huumustoitelised järved, nokkheinakooslused, looduslik raba, rabapüü ja teised kaitsealused linnuliigid. Kaitse eesmärgiks olevatele linnuliikidele on suurimaks ohuteguriks märgala veerežiimi muutused (kaevandamine). Mõtuse sihtkaitsevööndi suurimad väärtused on siirdesoo- ja rabametsad ja metsised, suurimad ohutegurid on metsa majandamine, lageraied ja kuivenduskraavide hooldamine. Sihtkaitsevööndi kaitsekord võimaldab neid tegevusi reguleerida, mis on oluline looduslike elupaigatüüpide ja kaitstavate liikide soodsa seisundi säilitamiseks.

2.5.2.2. Lubatud tegevused

Kaitse-eeskirja kohaselt on inimestel lubatud viibida, korjata marju, seeni ja metsa kõrvalsaadusi kogu kaitsealal, välja arvatud Mõtuse sihtkaitsevööndis metsise mängu- ja pesitsusajal 1. veebruarist 30. juunini väljaspool Selisoo õpperada. Inimeste kohalviibimine häirib mängivaid ja pesitsevaid metsiseid, mis võib põhjustada poegade hülgamise. Lubatud on liikumine õpperajal, kuna Milloja mängupaigas paikneb Selisoo õpperada. Inimeste liikumine rajal võib häirida metsise mängu, kuid matkaraja asukoha muutmine ei ole otstarbekas. Erisus inimeste viibimisele sihtkaitsevööndis keelatud ajal kehtib järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud töödel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel. Liikumispiirangu ajad metsise häirimatu pesitsemise tagamiseks tulenevad looduskaitseadusest ja keskkonnaministri 13. jaanuari 2005. aasta määrusest nr 1 „Metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine”. Inimeste liikumine kaitsealal väljaspool keeluaega kaitse eesmärkide saavutamist ei takista.

Kaitsealal on lubatud jahipidamine, välja arvatud Mõtuse sihtkaitsevööndis 1. veebruarist 31. augustini. Jahipidamise ajaline piirang kehtib metsise ja teiste kaitse all olevate lindude pesitsemise ja poegade eest hoolitsemise ajal. Metsise pesakonnad elavad koos emalinnuga sügiseni. Häirimise korral jätab emalind pojad üksi ja nende ellujäämine, eriti jahedate ilmadega, on küsitav. Kuna jahipidamine häirib poegadega linde rohkem kui lihtsalt elupaigas viibimine, on jahipidamise ajaline piirang pikem kui kaitse-eeskirja § 7 lõike 1 punktis 5 kehtestatud liikumispiirang. Piirang on kehtestatud lähtuvalt kaitse-eesmärgist ja analoogselt keskkonnaministri 13. jaanuari 2005. aasta määrusega nr 1 „Metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine”. Väljaspool metsise pesitsusaega ja pärast poegade iseseisvumist ei tekita kaitsealale kahju jahipidamine, mille käigus peetakse kinni jahiseaduses sätestatud nõuetest.

Kaitsealal on lubatud kalapüük, sest see ei kahjusta kaitseala väärtusi. Ainsad kalapüügiks sobivad veekogud on rabajärved, mis asuvad väljaspool metsise mängu- ja elupaiku. Seetõttu ei ole kalapüügile ajalisi piiranguid kehtestatud.

Telkimine ja lõkke tegemine on kaitsealal lubatud ainult kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud. Ettevalmistamata ja tähistamata kohas ei ole telkimine ja lõkke tegemine lubatud, sest see võib häirida kaitsealuseid liike ja kahjustada väärtuslikke elupaigatüüpe: looduslikus seisundis rabasid ning siirdesoo- ja rabametsi. Lõkke tegemisega kaasneb tuleoht, tallamine, prahistamine ning puude raie. Valdavalt paiknevad siin raba- ja rabametsakooslused, mis on tallamisõrnad ja kuival ajal eriti tuleohtlikud. Telkimiseks ja lõkke tegemiseks ette valmistatud ja tähistatud kohad asuvad vahetult väljaspool kaitseala ning ettevalmistatud puhkekoht-varjualune laua ja pinkidega asub Selisoo Suurlauka ääres. Kaitsekord ei käsitle telkimise ja lõkke tegemise erisusi õuemaal, kuna kaitsealal ei asu õuemaid.

Kaitsealal on lubatud kuni kümne osalejaga rahvaürituste korraldamine selleks ettevalmistamata kohas ning kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine kohas, mis on selleks ettevalmistatud ja kaitseala valitseja poolt tähistatud. Ettevalmistamata kohas rohkem kui kümne osalejaga ning ettevalmistatud ja kaitseala valitseja poolt tähistatud kohas rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine vajab kaitseala valitseja nõusolekut. Piirang on kehtestatud, kuna kaitsealal asuvad enamasti tallamisõrnad kooslused (rabad, soostunud metsad), mille soodsa seisundi tagamiseks tuleb piirata rahvaüritustel osalejate arvu ning suunata üritused kohtadesse, kus nende mõju oleks minimaalne. Radadel liikuv kuni 50 osalejast koosnev grupp ning väljaspool radu liikuvad väikesed inimrühmad ja üksikud loodusenautijad kooslusi ei kahjusta. Suurem grupp võib väljaspool radu liikudes häirida rabas elutsevaid kaitsealuseid linde ja külastuskoormus võib ületada tallamistundliku rabakoosluse taluvuspiire. Eesti Metsainstituudi looduskaitse laboratooriumi 1986. aastal koostatud koosluste tallamiskindluse aruande kohaselt võib tallamiskindlatele kooslustele lubada pinnast kahjustamata 20–30 inimest hektari kohta ööpäevas. Tallamisõrnadele kooslustele tohib kohati lubada ainult ühe inimese hektari kohta, vähem tallamisõrnadele 5–6 inimest hektari kohta ööpäevas. Külastajate massiline viibimine võib kahjustada sihtkaitsevööndite kaitse eesmärgi saavutamist. Ettevalmistatud külastusrajatistest asub kaitsealal lääne-idasuunaline ala läbiv õpperada (laudtee) ja vaatetorn Selisoo Suurlauka ääres. Hea ligipääsetavuse ning hooldatud õpperaja ja vaatetorni tõttu külastatakse ala sageli. Piirangud võimaldavad hoida külastuskoormust kontrolli all ja seada tingimusi ürituste korraldamisele lähtuvalt ala kaitse eesmärkidest.

Kaitsealal on lubatud jalgrattaga sõitmine selleks ettenähtud radadel. Kaitsealal autoteid ei ole, on vaid jalgrajad ning õppe- ja matkarajana kasutatav laudtee üle raba. Seetõttu ei ole vajadust mootorsõidukitega sõitmist ja nende parkimist kaitse-eeskirjaga reguleerida. Kaitsealale laieneb looduskaitseaduse § 30 lõike 2 punktis 5 sätestatud sõiduki ja maastikusõidukiga sõitmise keeld. Sõiduki ja maastikusõidukiga sõitmine on lubatud ainult järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud töödel ning kaitseala valitseja nõusolekul tehtaval teadustegevusel. Erisus võimaldab kasutada sõidukit ja maastikusõidukit liigikaitseks vajalikel töödel, õpperaja ja vaatetorni hooldustöödel jm.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus. See võimaldab teha töid kaitsealuste linnuliikide elupaikade soodsa seisundi säilitamiseks, näiteks metsise elupaigas võib osutada vajalikuks elupaigale sobiva metsastruktuuri säilitamine alusmetsa, järelkasvu või puistu teise rinde harvendamise teel.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud olemasolevate rajatiste hooldustööd. Valitseja nõusolek lubab vajaduse korral seada hooldustöödele tingimusi lähtuvalt ala kaitse eesmärkidest. Peamisteks hooldustöödeks on külastustaristu ja kaitseala tähistate korrashoid. Kooskõlastuse andmisel saab kaitseala valitseja seada tingimusi, millega peab teede hooldamisel arvestama, et ala loodusväärtused ei saaks kahjustada.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud loodusliku veerežiimi taastamine. Loodusliku veerežiimi taastamine kraavide sulgemisega võimaldab parandada ala keskel asuvate sookoosluste ja Seli jäänukjärve seisundit. Selisoo Suurlaugas, mis on peatuskohaks paljudele kaitsealustele linnuliikidele, on hakanud kuivendamise tagajärjel kinni kasvama. Selisoo puisraba ümbritsevasse soometsa on pärast II maailmasõda rajatud metsa kasvutingimuste parandamiseks ulatuslik kuivenduskraavide võrk, mistõttu raba põhja-, ida- ja lõunaosas on intensiivistunud metsastumine. Kuivendusvõrgu likvideerimine võimaldab kaasa aidata soo kunagise veerežiimi taastumisele.

Olemasolevate maaparandussüsteemide eesvoolude hoiutööd on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul Mõtuse sihtkaitsevööndis, see võimaldab kaitseala äärealadel kulgevate ja väljaspool kaitseala asuvate tulundusmetsade kuivendussüsteemide eesvoolude hooldamist. Kaitseala valitseja nõusoleku nõue võimaldab seada tingimusi hoiutööde tegemise viisidele ja ulatusele, näiteks kasutatavale tehnikale, et vältida kõrval asuvate metsakoosluste kahjustamist tööde käigus. Kõrve sihtkaitsevööndis ei ole maaparandussüsteemide hoiutööd lubatud, sest seal ei asu tulundusmetsade veerežiimi reguleerivaid kuivenduskraave.

Kuivendusest mõjutatud piirkonnad asuvad Selisoo servaaladel. Servakuivendus soodustab lageda rabalava metsastumist, millega omakorda halveneb kaitsekorralduslikult oluliste avasooliikide elupaikade kvaliteet. Täielikult hävinevad raba ümbritsevad nõlvaalused märekooslused, mis asenduvad enamasti pajuvõsaga või metsakooslustega. Loodusliku veerežiimi taastamisel on otsene positiivne mõju soo servade ja märgade metsade kooslustele, kus lagedad soolad on kuivenduse mõjul hakanud metsastuma, turbasammalde katvus on vähenenud ja märgades metsades toimub soometsadele iseloomuliku taimestiku asendumine metsaliikidega ning soometsad asenduvad pikapeale kõdusoometsadega. Kui turba moodustamine ja akumulatsioon kuivendamise tagajärjel lakkab, teiseneb sooökosüsteem mingiks muuks ökosüsteemiks. Kuivendus avaldab kaudselt mõju ka mitmetele liikidele - lagedate alade metsastumisel väheneb lagerabadega seotud kahlajate ja metsakanaliste arvukus.

Mõtuse sihtkaitsevööndis on lubatud metsakoosluse kujundamine vastavalt kaitse eesmärgile. Kaitseala valitseja nõusoleku nõue võimaldab seada tingimusi seal elutsevate liikide elupaiganõudmiste arvestamiseks ning metsakoosluste iseloomuliku vanuse ja liikide struktuuri säilitamiseks.

See säte võimaldab metsise elupaikades harvendada kuivenduse mõjul liiga tihedaks kasvanud alusmetsa ja säilitada männipuistuid. Metsis eelistab mängupaigaks ainult mändidest koosnevaid puistuid, kus metsa vanus on kõige sagedamini 81–126 aastat ning mängupaiga soodsa seisundi säilimiseks on oluline koosluste liigilise ja vanuselise struktuuri säilitamine. Piirang metsakoosluste kujundamisega seotud töödele on seatud metsise mängu- ja pesitsusajal ning metsatööd on lubatud neis vööndis 1. septembrist 31. jaanuarini. Kuna metsatööd häirivad poegade linde rohkem kui lihtsalt elupaigas viibimine, on neile töödele ajaline piirang metsise elupaikades pikem kui kaitse-eeskirja § 7 lõikes 1 punktis 5 kehtestatud liikumiskiirang. See piirang tuleb looduskaitseadusest, aluseks on võetud keskkonnaministri 13. jaanuari 2005. aasta määrus nr 1 „Metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine”.

Samuti on metsakoosluse kujundamine lubatud metsakoosluste looduslikkuse tõstmise eesmärgil. See võimaldab valitseja nõusolekul teha looduslikkust suurendavaid raieid, et muuta kultuurpuistuid järk-järgult loodusilmelisemaks – mitmeliigiliseks ja erivanuseliseks (hailude raiumisega on võimalik kiirendada puistu liigilise koosseisu mitmekesistamist ja vanuselise koosseisu diferentseeritust, saab tekitada lamapuitu ja tüükaid, mis omakorda loovad elupaiku metsaelustikule jne), mis suurendab aja jooksul elupaigatüüpide esinduslikkust. Nooremaid metsi ja kultuurpuistuid leidub rohkem Mõtuse sihtkaitsevööndi lõunapoolsel lahustükil. Koosluste kujundamise teel on võimalik kiirendada nende loodusmetsailmelisemaks muutumist.

Rakendussäte lisamise vajadus tuleneb asjaolust, et loodav kaitseala kattub projektsioonis põlevkivi kaevandamise loaga KMIN-054 määratud mäeeraldisega (jäädes selle kohale) ja kattuv osas on 0,003 ha suuruselt alalt põlevkivi väljatud. Kuna Selisoo kaitsealal on majandustegevus, st ka kaevandamine keelatud, ei ole kaevandamisloa omanikul võimalik täita maapõueseadusest tulenevaid korrastamisega kaasnevaid ning kaevandamisest

tulenevaid kaevandamise lõpetamisega kaasnevaid kohustusi. Lisatav rakendussäte võimaldab vastavad kohustused täita.

2.5.2.3. Keelatud tegevused

Kaitsealal on keelatud majandustegevus ja loodusvarade kasutamine. Piirangud tulenevad otseselt looduskaitseseaduse § 30 lõike 2 punktidest 1 ja 2 ning säästva arengu seaduse § 6 lõikest 2. Kaitse-eeskirjaga ei tehta leevendusi majandustegevusele ja loodusvarade kasutamisele, kuna need tegevused seaksid ohtu kaitseala loodusväärtuste säilimise.

Majanduslikeks huvideks on piirkonnas metsaraiete tegemine ja kaevandamine.

Metsaraied hävitaksid metsaelupaigad, metsaraiete lubamist sihtkaitsevööndis majanduslikel eesmärkidel ei võimalda ka looduskaitseseadus. Kaevandamine muudaks veerežiimi ja seeläbi looduslikke kooslusi, pealmaa kaevandamine ka maastikuilmet, mis on otseses vastuolus kaitseala kaitse eesmärkidega.

Kaitseala põhja-kirdeosa asub 255,2 ha ulatuses Eesti Energia Kaevanduste ASi mäeeraldisel. Selisoo hüdrogeoloogiliste uuringute tulemusena (Selisoo hüdrogeoloogilised uuringud kaevandamise mõju selgitamiseks, 2009) selgus, et Selisoo all puudub piisava paksuse ja madala filtratsiooniga või vettpidav pinnakattekiht, mis kindlustaks soo püsimiseks vajalike hüdroloogiliste tingimuste säilimise juhul, kui aluspõhja veetaset kaevandamise käigus oluliselt alandatakse. Praegu mõjutab Estonia kaevandus Selisood eelkõige aluspõhja kõige ülemises, Nabala-Rakvere põhjaveekihi alanduse tekitamisega, mis ulatub maksimaalselt 10 meetrini. Varasema inimtegevuse tagajärjed – see, et Selisoo puisraba ümbritsevasse soometsa on II maailmasõja järel metsa kasvutingimuste parandamiseks rajatud ulatuslik kuivenduskraavide võrk – ja võimaliku kaevandamise koosmõjud halvendaksid soo veerežiimi.

Estonia Kaevanduse ASi kaevandamismahtude suurendamise keskkonnamõju hindamise aruandes (Eesti Energia Kaevandused ASi kaevandamisloa KMIN-054 muutmisega kaasneva eeldatava keskkonnamõju hindamine, 2010) on sedastatud, et põlevkivikaevandamise varasema mõju vähendamiseks ja uue tekkimise vältimiseks Selisoo piirkonnas on otstarbekas peatada põlevkivi kaevandamine Selisoo loodusala all ajani, kui on välja töötatud kaevandamisviis, mis tagab soo püsimise. Tehnoloogia peab saama heakskiidu täiendavate uuringute ning seireandmete põhjal, arvestades vajadust isoleerida Selisoo-alune kaevandusala ülejäänud Estonia kaevandusest. Selisoo hüdrogeoloogilise uuringu aruandes (Selisoo hüdrogeoloogilised uuringud kaevandamise mõju selgitamiseks, 2009) soovitatakse korraldada keskkonnamõju strateegiline hindamine, mis võiks sisaldada muu hulgas ka kulutuste ülevaadet (võimaliku kahjutasu suurust Eesti Energia Kaevandused ASile) kaevandamise keelamise korral ning Euroopa Liidu võimaliku trahvi rahalist maksumust Natura ala rikkumise korral. Mäetaguse Vallavolikogu on Eesti Energia Kaevandused ASile ja Keskkonnaametile edastanud 18. veebruari 2010. aasta otsuse nr 35, millega keeldutakse nõusoleku andmisest kaevandamiseks Selisoo ja Muraka raba all ning eeldataval mõjualal.

2011. aastal tegi Tallinna Tehnikaülikooli mäeinstituut Eesti Energia Kaevandused ASi tellimisel uuringu „Selisoo ja teiste kaitsealuste märgalade alt põlevkivi kaevandamise tehnoloogiliste võimaluste väljatöötamine”. Uuringu käigus jõuti järeldusele, et Selisoo alt kaevandamine on olemasoleva kaevandamistehnoloogiaga võimalik, kui on tagatud kattekiivimite absoluutne püsivus, seda on võimalik saavutada, suurendades kambritevahelisi tervikuid ja vältides kommunikatsioonide rajamist läbi aluspõhja veekihtide maapinnani.

Järelduste tegemisel tuginetakse muu hulgas sellele, et Selisoo all on kattekivimite kiht terviklik, st soo all puuduvad lõhed ja karstinähtused, kuid tähelepanuta on jäänud vettpidava setete (savi-) kihi puudumine, mille olemasolu peetakse Selisoo hüdrogeoloogilist uuringutes (2009, 2012) esmatahtsaks. Seega ei saa nõustuda, et allveekaevandamise mõju täielikult puudub.

2012. aastal valminud uuringu „Ratva raba hüdrogeoloogilised uuringud ja Selisoo seiresüsteemi rajamine” (teostaja Tartu Ülikooli Ökoloogia ja Maateaduste Instituudi geoloogia osakond) tulemusena loodi põhjalik Selisoo hüdrogeoloogiline mudel, mis võimaldab hinnata erinevate geoloogiliste, hüdroloogiliste ja meteoroloogiliste parameetrite mõju veevahetusele soode ja aluspõhja ning põlevkivikaevanduse vahel. Sellega hinnati laieneva kaevanduse mõju Selisooale. Uuringu tulemus kinnitab varasemat arvamust, et Selisoo säilimiseks on oluline soolase ühtlase veepideme (savi) olemasolu või et turba veejuhtivus peab olema väiksem kui 10^{-5} m/d. Kuna Selisoo pole kumbki tingimus täidetud, öeldakse modelleerimise tulemusena, et kaevanduse laienemine Selisoo alla ja selleks vajalik põhjaveetaseme alandamine mõjutab oluliselt soo veerežiimi. Taimekoosluste muutumise soos põhjustab rohkem kui 20 cm pinnasevee alandus turbas viie aasta jooksul.

Erinevates alal läbi viidud uuringutes on enamuses jõutud järeldusele, et kaevandamisel on mõju Selisoo veerežiimile. Osaliselt on uuringud küll ka vastandlikud, kuid ükski uuring ebasoodsat mõju Selisooale täielikult ei välista. Nõukogu direktiivi (EMÜ) nr 92/43 looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50) artikkel 6 lõike 3 järgi ei saa lubada tegevusi, mis võivad ebasoodsalt mõjutada Natura 2000 loodusala kaitse-eesmärkide saavutamist ja ala terviklikkust.

Selisoo on Natura loodus- ja linnuala ning kõrval asuva Muraka soostiku puhverala, mis on samuti rahvusvahelise tähtsusega loodus- ja linnuala ning Ramsari märgala. Seega igasugune pinna- ja pinnasevee režiimi muutmine, mis võiks põhjustada soostiku ökosüsteemide seisundi ebasoodsaid muutusi, on lubamatu. Selisoo säilimise nimel on vajalik peatada ka varasemast inim mõjust põhjustatud muutused.

Peale Selisoo looduskaitseala moodustamist, kui määrusega on kehtestatud kaitseala piirid ja kaitsekord, muudetakse selle alusel Keskkonnaministeriumi kantsleri 08.07.2004 käskkirjaga nr 642 kinnitatud kaevandamisloa KMIN-054 ja tunnistatakse luba moodustatud Selisoo looduskaitseala piirides kehtetuks. Kaevandamisloa muutmise käskkirja eelnõu on menetluses ja on saadetud kaevandajale arvamuse esitamiseks. Keskkonnaministri 26.02.2015 käskkirjaga nr 194 on Estonia kaevanduse mäeeraldise ja loodava Selisoo kaitsealaga kattuvale alale jääv põlevkivivaru tunnistatud aktiivsest passiivseks.

Kuna kaitseala eesmärk on looduslike raba- ja metsakoosluste kaitse, on keelatud uute ehitiste, välja arvatud kaitseala tarbeks ettenähtud tootmisotstarbeta rajatiste püstitamise kaitseala valitseja nõusolekul. Erisus võimaldab püstitada õppe- ja matkaraja tarbeks näiteks viitasid, infotahvleid, varjualuseid ning neid hooldada. Ehitiste püstitamine puutumatusse raba- ja metsamassiivi rikuks oluliselt maastikuilmet ega oleks kooskõlas kaitse eesmärkidega. Tee- ja tehnovõrgu rajamine kaitseala või kaitsealal asuva kinnistu tarbeks on keelatud looduskaitsealaseaduse § 30 lõike 4 punkti 6 alusel. Seda kitsendust ei ole kaitse-eeskirjaga leevendatud, sest peaaegjalikult riigimaal asuvale inimtühjale eelkõige liikide kaitseks loodud looduskaitsealale, kus majandustegevus on keelatud, teed või tehnorajatist kaitseala ega kaitsealal paikneva kinnistu tarbeks vaja ei ole.

Kaitsealal on keelatud ujuvvahendiga sõitmine. Kaitsealale laieneb looduskaitsealaseaduse § 30 lõike 2 punktis 5 sätestatud ujuvvahendiga sõitmise keeld. Kaitsealal paiknevad laukad,

millest suurim on kuivenduse mõjul kinnikasvav Selisoo Suurlaugas (2,5 ha). Kaitsealal ei ole Vabariigi Valitsuse 8. märtsi 2012. aasta määruse „Avalikult kasutatavate veekogude nimekirja kinnitamine” kohaselt avalikult kasutatavaid veekogusid. Ujuvvahendiga sõitmine võib kahjustada laugaste kaldatimestikku ja -kooslusi, kuna laugaste kaldad on järsud ja turbased. Ka võib ujuvvahendiga sõitmine kahjustada laugastes arenevaid taimekooslusi. Ujuvvahendiga sõitmine on lubatud vaid järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud töödel ning kaitseala valitseja nõusolekul tehtaval teadustegevusel.

2.5.2.4. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt looduskaitseaduse § 14 lõikele 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja kõlvikute sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teostada maakorraldustoiminguid, kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut, anda nõusolekut väikeehitise, sealhulgas lautri või paadisilla ehitamiseks, seada projekteerimistingimusi ja väljastada ehitusluba ning rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja vee erikasutusluba, ehitusluba või nõusolekut väikeehitise ehitamiseks, ning lisasõota jahiulukeid.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse eesmärkide saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärasest ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võtte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse eeskirjas lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutusõiguse kaudu leida lahendusi, kus tegevus loodusväärtusi ei kahjusta, ühitades looduskaitse ja arendushuvid.

3. Menetluse kirjeldus

Selisoo looduskaitseala kaitse-eeskirja avalik väljapanek toimus 08.–29.07.2013 Keskkonnaameti Viru regiooni Jõhvi kontoris ja Mäetaguse Vallavalitsuses. Teade kaitse-eeskirja avaliku väljapaneku kohta ilmus 06.07.2013 kohalikus ajalehes Põhjarannik ja 09.07.2013 üleriigilise levikuga ajalehes Eesti Päevaleht. Väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmus kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise teade 04.07.2013. Avalikustamise teadaanne avaldati ka Keskkonnaameti ja Mäetaguse Vallavalitsuse veebilehel. Kaitse-eeskirja eelnõuga sai tutvuda ka Keskkonnaameti veebilehel. Kaitse-eeskirja avalik arutelu viidi läbi kirjalikult, avalikustamistele lisati mäрге, mille kohaselt soovi avaldamisel viiakse läbi avalik koosolek. Kaitse-eeskirja avalikustamisel ei avaldatud soovi avaliku koosoleku läbiviimiseks.

Looduskaitseaduse §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti teade kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise sh avaliku väljapaneku kohta Mäetaguse Vallavalitsusele, Eesti Energiale ja Riigimetsa Majandamise Keskusele kui kaitsealal paiknevate kinnisasjade Mäetaguse metskond 26 (tunnus 49802:003:0089), Iisaku metskond 56 (tunnus 49802:003:0053) ja Mäetaguse metskond 27 (49802:003:0053) omaniku esindajale. Eesti Energiat on eelnõu menetluse seisust teavitatud korduvalt. 2014 juulis saadeti teavituskirjale vastas Eesti Energia ettepanekuga kaaluda Keskkonnaministeeriumil

võimalust asendada Eesti Energia Kaevandused AS-le Selisoo alla jääv aktiivne põlevkivi tarbevaru, mahus 8,551 tuhat tonni, võimalusega kaevandada selles mahus põlevkivi Estonia kaevandusega piirneval maa-alal väljast edela suunas ning muuta vastavalt Estonia kaevevälja konfiguratsioonile. Kuna täna ei ole maapõueseaduses ja looduskaitseeaduses kompensatsioonimeedet sarnaste juhtumite lahendamiseks, siis selgitati ettepaneku tegijale, et maavara kaevandamise loa andmine on taotluse põhine ning selleks, et Keskkonnaministeerium seda võimalust kaaluks, peavad nad esitama Keskkonnaministeeriumile vastava taotluse. Kaitseala moodustamise ja loa muutmise menetlused on erinevad ja täidavad erinevat eesmärki.

Avalikustamise käigus esitas Riigimetsa Majandamise Keskus kaitse-eeskirja täiendamiseks ettepaneku jahipidamise keelu sätestamiseks sihtkaitsevööndis 1. veebruari asemel 1. märtsist. Esitatud ettepaneku alusel kaitse-eeskirja eelnõu ei muudetud. Ajaline piirang on kehtestatud metsise mänguagsest elupaiganõudlusest lähtuvalt. Kuna metsised kogunevad mängupaika alates veebruarist, siis häiringute vähendamiseks on jahikeeld kehtestatud sihtkaitsevööndis 1. veebruarist kuni 31. augustini.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamisel on arvestatud järgmiste EL õigusaktidega:

1. EÜ Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitsest (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50).
2. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.1.2010, lk 7–25).

EÜ Nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ ehk loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele EL liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomise annab oma panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, millisel määral leidub tema territooriumil loodusdirektiivis nimetatud looduslike elupaigatüüpe ja liikide elupaiku. Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. aasta korralduse nr 615-k „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 2 alapunktiga 381 on Natura 2000 võrgustiku loodusalaks esitatud Selisoo loodusala, mis kattub suures osas Selisoo looduskaitsealaga, ning lisa 1 punkti 1 alapunktiga 34 on Natura 2000 võrgustiku linnualaks esitatud Muraka linnuala, mis kattub Selisoo looduskaitsealaga osaliselt. Seetõttu tuleb Selisoo looduskaitsealal tegevuse kavandamisel hinnata selle mõju kaitse eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade suhtes kehtivaid erisusi.

Selisoo loodusala on kinnitatud Natura 2000 võrgustiku alaks Euroopa Komisjoni 12. detsembri 2008. aasta otsusega 2009/94/EÜ, millega võetakse vastavalt nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade teine ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbri K(2008) 8046 all, ELT L 043, 13.02.2009 lk 245–392). Viimati ajakohastati boreaalse biogeograafilise piirkonna loodusalade nimekirja Euroopa Komisjoni 3. detsembri 2014. aasta rakendusotsusega (EL) 2015/73, millega võetakse vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade loetelu kaheksas uuendatud versioon (teatavaks tehtud numbri C(2014) 9092 all), ELT L 18, 23.01.2015, lk 485–695).

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ ehk linnudirektiivi artikli 1 kohaselt käsitleb nimetatud direktiiv kõikide looduslikult esinevate linnuliikide, kaasa arvatud nende munade, pesade ja elupaikade kaitset EL liikmesriikides. See hõlmab nende liikide kaitset,

hoidmist ja kontrolli ning kasutamist. Linnudirektiivi artiklite 2 ja 3 kohaselt võtavad liikmesriigid vajalikud meetmed, sealhulgas kaitsealade loomine, eelnimetatud linnuliikide arvukuse hoidmiseks tasemel, mis vastab eelkõige ökoloogilistele, teaduslikele ja kultuurilistele nõuetele, arvestades samal ajal majanduslikke ja puhkeaja veetmisega seotud vajadusi. Selisoo looduskaitsealal on olulisteks kaitse eesmärkideks mitme linnudirektiivi I lisas nimetatud linnuliigi kaitse.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määrus aitab tagada märgala ja seal esinevate liikide ning metsakoosluste ja metsise kaitset. Kehtestatav kaitsekord arvestab ala eesmärgiks olevate väärtuste kaitse vajadusi ja selle rakendamine tagab nende säilimise.

Uue kaitse-eeskirja kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2020 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2020 (KOM(2011)2441), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2020. Kinnitatav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist.

Määruse jõustumisel puudub oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Kaitseala jääb tervenisti riigimaale ja vastuolusid kehtivate planeeringutega ei ole.

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb määruse jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude vähenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril.

Maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 1¹ kohaselt kaitsealade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta. Maamaksu laekub Mäetaguse vallale vähem ligikaudu 3166 eurot aastas. Määruse jõustumine ei too kaasa organisatsioonilisi muudatusi.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisasja väärtusele vastava tasu eest. Selisoo looduskaitsealal eramaid ei ole, seega maa omandamise kulud riigi eelarvest ei teki.

Natura metsatoetusõiguslikke alasid kaitsealal ei asu, kuna Selisoo looduskaitseala on tervikuna riigimaal. Ka puuduvad kaitsealal poollooduslikud kooslused, mistõttu kulud loodushoiutoetustele ei teki.

Selisoo looduskaitseala moodustamisega arvatakse kaitseala koosseisus sihtkaitsevööndisse riigimetsa 527 hektarit. Vastavalt RMK arvutustele vähendab range kaitse Ida-Virumaal puidukasutuse tulu keskmiselt 128 eurot hektari kohta aastas. Seega väheneb iga-aastane saamata jäänud puidutulu Selisoo kaitseala moodustamisega 67 456 euro võrra aastas.

Selisoo looduskaitseala moodustamisega muutub Estonia kaevanduse mäeeraldise pindala 252,95 ha võrra väiksemaks ning kaevandamisväärse maavara maht muutub vastavalt Maa-ameti esitatud Eesti põlevkivimaardla Estonia kaevälja varu osalise ümberhindamise seletuskirjale 8499 tuhat t võrra väiksemaks. Arvestades täna kehtivat põlevkivi kaevandamisõiguse tasumäära jääb saamata 13003470 eurot kaevandamisõiguse tasu.

Teiselt poolt pakub loodav kaitseala koos raba ja seda ümbritseva metsaga arvukalt ökosüsteemi teenuseid nagu näiteks süsiniku sidumine ja sellega seotud hapniku tootmine ja kliima stabiliseerimine, vee puhastamine ja puhta vee säilitamine, veerežiimi stabiliseerimine. Kaitsealadel on võimalik korjata marju ja seeni, harrastada fotograafiat ja loodusturismi. See kõik annab olulise panuse inimese heaolu ja tervise säilimisse, mis on eriti oluline Ida-Virumaa tööstuspiirkonnas. Euroopa Komisjon on hinnanud, et kogu EL maismaa Natura 2000 võrgustik pakub ökosüsteemi teenuseid aastas 200 – 300 miljardi euro väärtuses, mis moodustab 2 – 3% EL sisemajanduse kogutoodangust.

Selisoo on Natura loodus- ja linnuala ning kõrval asuva Muraka soostiku puhverala, mis on samuti rahvusvahelise tähtsusega loodus- ja linnuala ning Ramsari märgala. Nõukogu direktiiv (EMÜ) nr 92/43 looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50) artikkel 6 järgi on liikmesriigil kohustus Natura 2000 võrgustikku kuuluval alal kehtestada kaitsemeetmed, mis tagavad alal kaitseesmärgiks olevate I lisa liikide ja II lisa elupaigatüüpide säilimise. Seega igasugune pinna- ja pinnasevee režiimi muutmine, mis võiks põhjustada soostiku ökosüsteemide seisundi muutusi, on lubamatu ja ohustaks ala väärtuste säilimist.

6. Määruse jõustumine

Käesolev määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Määruse vaidlustamine

Käesoleva määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalikõigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu kooskõlastati teiste ministriumidega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Põllumajandusministeerium kooskõlastas eelnõu märkusega. Ülejäänud ministriumid on kooskõlastanud eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks. Kooskõlastamisel esitatud märkused ja ettepanekud ning nendega arvestamine on esitatud käesoleva seletuskirja lisan. Rahandusministeerium esitas märkused eelnõu Riigikantselei menetluses.

Marko Pomerants
Keskkonnaminister

Selisoo looduskaitseala kaitse-eeskirja seletuskirja lisa
Ministeeriumide märkustega arvestamise tabel

Põllumajandusministeerium	Põllumajandusministeerium kooskõlastab Vabariigi Valitsuse määruse „Selisoo looduskaitseala moodustamine ja kaitse-eeskiri” eelnõu ettepanekuga täpsustada parema selguse huvides määruse eelnõus, millise õigusakti tähenduses terminit, „kalapüük” kasutatakse. Termin „kalapüük” ei ole määratletud ka looduskaitseaduses, kuid kuna näiteks kalapüügiseaduse kohaselt jaguneb kalapüük kutseliseks-ja harrastuskalapüügiks, siis oleks oluline täpsustada, millist kalapüüki eelnõus silmas peetakse.	Arvestatud. Seletuskirja on lisatud selgitus selle kohta, et mõiste „kalapüük“ all mõeldakse kalapüügiseaduses käsitletud terminit. Kuna kaitse-eeskirja järgi on kaitsealal kalapüük lubatud, toimub kaitsealal kalapüük vastavalt kalapüügiseadusele.
Rahandusministeerium	Eelnõu kohase eeskirja kinnitamisel tekib olukord, kus kaevandamisloa omanik jätab oma kaevandamisloast tulenevad kohustused osaliselt täitmata (kaevanduse lõpetamine ja korrastamine) ning on sunnitud edaspidi ülejäänud kaevanduse opereerimiseks teostama kaevandamist (olemasolevate kaeveõõnede kuivendamine) väljaspool kehtivat mäeeraldist st ilma kaevandamisõigust omamata.	Arvestatud. Määrusesse on lisatud rakendussäte, mis võimaldab loa omanikul täita maapõueseadusest tuleneva korrastamiskohustuse ja kaevandamisest tuleneva kaevandamise lõpetamise kohustuse. Keskkonnaministeeriumile teadaolevalt ei paikne Selisoo kaitseala alusel mäeeraldise osal olemasolevate kaeveõõnte kuivendamiseks vajalikke rajatisi.
Rahandusministeerium	Põlevkivi kaevandamise keelustamise argumendina kasutatud viited teadustöödele on tendentslikud. Tegelikult ei välista teadustööd põlevkivi kaevandamist, kui vajalikud meetmed kasutusele võtta. Põlevkivi kaevandamise	Seletuskirja täiendatud. Nõukogu direktiivi (EMÜ) nr 92/43 looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50) artikkel 6 lõike 3 järgi ei saa lubada tegevusi, mis võivad ebasoodsalt mõjutada Natura 2000 loodusala

	<p>keelamisega tekitatakse riigile kaevandamisõiguse tasude mittelaekumisega juba väljastatud õiguse alusel kahju vähemalt 12 milj euro ulatuses.</p>	<p>kaitse-eesmärkide saavutamist ja ala terviklikkust. Ükski alal läbi viidud uuring ei välista täielikult ebasoodsat mõju Selisooale. Teiselt poolt pakub loodav kaitseala koos raba ja seda ümbritseva metsaga arvukalt ökosüsteemi teenuseid nagu näiteks süsiniku sidumine ja sellega seotud hapniku tootmine ja kliima stabiliseerimine, vee puhastamine ja puhta vee säilitamine, veerežiimi stabiliseerimine. Kaitsealadel on võimalik korjata marju ja seeni, harrastada fotograafiat ja loodusturismi. See kõik annab olulise panuse inimese heaolu ja tervise säilimisse, mis on eriti oluline Ida-Virumaa tööstuspiirkonnas. Euroopa Komisjon on hinnanud, et kogu EL maismaa Natura 2000 võrgustik pakub ökosüsteemi teenuseid aastas 200 – 300 miljardi euro väärtuses, mis moodustab 2 – 3% EL sisemajanduse kogutoodangust.</p>
Rahandusministeerium	<p>Kuigi Eesti Energia on küsinud seoses mäeeraldise vähendamise võimalikku kompensatsioonimeedet, ei ole sellele sisulist vastust saadud. Keskkonnaministeerium on viidanud, et EEK võib taotleda uut kaevandamisõigust maapõueseaduses sätestatud korras. Kuna ei maapõueseadus ega looduskaitseeadus sellise õigusi piirava haldusakti mõjude kompenseerimist ei võimalda, siis tähendab see sisuliselt, et ettevõtte seatakse ootamatult senisest halvemasse olukorda ning puudub õiguskindlus eelnevate haldusaktidega antud õiguste püsimise osas.</p>	<p>Eesti Energia on teinud Keskkonnaministeeriumile ettepaneku kaaluda võimalust asendada Eesti Energia Kaevandused AS-le Selisoo alla jääv aktiivne põlevkivi tarbevaru, mahus 8,551 tuhat tonni, võimalusega kaevandada selles mahus põlevkivi Estonia kaevandusega piirneval maalal väljast edela suunas ning muuta vastavalt Estonia kaevevälja konfiguratsiooni. Kuna täna ei ole maapõueseaduses ja looduskaitseeaduses kompensatsioonimeedet sarnaste juhtumite lahendamiseks, siis selgitati ettepaneku tegijale, et maavara kaevandamise loa andmine on taotluse põhine ning selleks, et Keskkonnaministeerium seda võimalust kaaluks, peavad nad esitama Keskkonnaministeeriumile vastava taotluse. Kaitseala moodustamise ja loa muutmise menetlused on erinevad ja täidavad erinevat eesmärki. Selisoo kaitseala moodustamisel tuleb</p>

		<p>Selisoos all kaevandamise õigust andvas osas kaevandamise luba KMIN-054 kehtetuks tunnistada, mis riivab ettevõtte õiguspärasest ootust haldusaktiga antud õiguste püsimises. Samas ei ole põhiõigused ja vabadused piiramatud. Piiranguid ettevõtlusvabadusele võib kehtestada seadusega. PS §-st 5 tulenev loodusvarade ja loodusressursside kui rahvusliku rikkuse säästva kasutamise põhimõte on keskkonda mõjutava tegevuse ja vastava valdkonna õigusliku regulatsiooni aluseks. Elu- ja looduskeskkonna säästmise ja sellele tekitatud kahju hüvitamise kohustus tuleneb PS §-st 53. Tulenevalt PS § 5 ja 53 ning KeÜS ja LKS alusel võib ettevõtlusvabadust piirata. Tagamaks ettevõtlusvabaduse põhiolemuse säilimine, peavad seadusest tulenevad piirangud olema proportsionaalsed ehk piirangu eesmärgi saavutamiseks sobivad, vajalikud ja mõõdukad. Eelnõu eesmärgiks on tagada loodusväärtuste säilimine. Ühtlasi täidetakse direktiivist 92/43/EMÜ riigile tulenev kohustus tagada kaitse Natura 2000 võrgustiku alal. Vastavaid eesmarke saab lugeda õiguspäraseks. Sobiv on abinõu, mis soodustab eesmärgi saavutamist. Kaitseala moodustamine ja loodusväärtusi kahjustavate tegevustele piirangute seadmine aitab kaasa eesmärkide täitmisele ning seega saab abinõud lugeda sobivaks. Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise, kuid isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne. Eelnõu regulatsiooni eesmärgi (loodusväärtuste säilimine) täitmiseks ei ole muid vähemalt sama efektiivseid, kuid ettevõtjat vähem koormavaid meetmeid. Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt ettevõtjale antud õigusesse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi tähtsust. Eesti ja Euroopa loodusväärtuste kaitse on oluline eesmärk. Ala kaitse alla võtmisel maavara jääb alles, kuid vastupidisel juhul maavara kaevandamisel hävivad loodusväärtused. Kaevandamisalase ettevõtluse korral on teada risk, et</p>
--	--	--

		<p>tegevust ei saa võimaldada juhul kui see kahjustab loodust või elukeskkonda. Ettevõtlusvabadus ei anna isikule õigust nõuda rahvusliku rikkuse ega riigi vara kasutamist oma ettevõtluse huvides. Kaevandamise loa KMIN-054 punkt 9.4 kohaselt peab loa omanik peatama põlevkivi kaevandamise Selisoo loodusala all, kuni pole välja töötatud sobivat tehnoloogiat, mis võtab arvesse Selisoo loodusala aluse maapõue isoleerimise vajadust ülejäänud Estonia kaevandusest. Kaevandusloa omanik ei ole teada andnud, milliseid tegevusi või kulutusi on ta teinud seoses eelnimetatud tehnoloogia välja töötamisega. Eeltoodust tulenevalt on jõutud järeldusele, et eelnõu eesmärk loodusväärtuste säilimine kaalub üles ettevõtlusvabaduse riive koosmõjus õiguspärase ootuse põhimõttega.</p> <p>Lisaks märgime, et Keskkonnaministeriumis on väljatöötamisel maapõueseaduse eelnõu (esitatud kooskõlastamisele Justiitsministeriumile), mille praeguses tekstis nähakse ette võimalus mäeeraldise eelisõigusel laiendamiseks juhul, kui mäeeraldisele moodustatakse kaitseala või hoiuala või võetakse mäeeraldisel kaitse alla püsielupaik, ning see piirab oluliselt kaevandamisloast tulenevate õiguste teostamist. Kui mäeeraldist, kuhu moodustati kaitseala või hoiuala või võeti kaitse alla püsielupaik, ei saa laiendada, või on loa omajal muu põhjendatud alus eelistada talle antud teist mäeeraldist, on õigus laiendada ka sama maavara kaevandamiseks antud teist mäeeraldist. Enamasti on nimetatud juhul põhjendatud laiendamine samas mahus, milles maht esialgsel loal vähenes, samas maavara kvaliteeti või muid asjaolusid arvestades võib põhjendatud laiendamise maht ka erineda. Laiendatava osa mahu põhjendatust hindab loa andja sõltuvalt konkreetsest olukorrast.</p>
--	--	---